

Mitt språkjag – ett motivationsprojekt

Mia Smith

Att undervisa språk i år 6 är fantastiskt. Glittrande ögon och elever som suger åt sig varje ord man säger, och gärna letar reda på mer utanför lektionstid. Elever som när man i korridoren frågar *Wie geht's?*, *¿Qué tal?* eller *Ça va?* direkt lyser upp och tänker ut rätt svar på frågan. Det engagemanget finns hos väldigt många i år 6. Det finns hos många i år 7. Men sedan händer något, för i år 9 är det långt ifrån lika många av våra elever som har kvar det starka engagemanget till målspråket. Hur kommer det sig? Och, framför allt, vad kan vi göra åt det? Det är frågor vi ställde oss i samband med ämnesanalysen i slutet av förra läsåret i mitt ämneslag i moderna språk. Vi ser trenden år efter år, här måste något göras!

Att undervisa i moderna språk är att kämpa i motvind och uppförsbacke på samma gång. Eleverna vet att det är det enda ämne de kan välja bort och vuxenvärlden sänder tydliga signaler att ämnet är mindre viktigt än många andra. Elever som slutar läsa språket på gymnasiet på grund av orimlig schemaläggning eller föräldrar som suckar att det räcker med engelska hjälper inte riktigt oss lärare när det gäller motivation. Vi står ensamma, men stöttar varandra. Därför valde vi att göra ett tydligt utvecklingsprojekt i år med fokus på just elevernas motivation i moderna språk.

Motivationsforskning

I boken *Tredjespråksinläring* presenterar Alistair Henry kapitlet *Tredjespråksinläring och motivation*, vilket är läsvärt i sin helhet. Forskning kring språk och motivation har länge varit fokuserat på engelska men fokus på just tredjespråk har ökat starkt de senaste femton åren, inleder Henry. Utifrån det läge vi har i Sverige kan detta bara anses vara positivt.

En skillnad mellan språkinläring och inläring av andra ämnen är att språk är kopplat till ett socialt samspel, vilket ger inläringen ytterligare

dimensioner. «Språkinläring förutsätter nämligen ett aktivt deltagande i sociala praktiker medierade av målspråket. Det i sin tur innebär att det måste finnas en vilja från inlärares sida att identifiera sig med och kommunicera med andra målspråksanvändare eller målspråksinlärare.» (*Tredjespråksinläring*, s. 167)

Henry presenterar sedan Zoltán Dörnyeis modell *L2 Motivational Self System*. Modellen bygger på att individen utöver den aktuella självbilden har en mental bild av hur vi själva kan vara i framtida situationer. Dessa självbilder, *possible selves*, är domänspecifika och jag kan alltså som tonåring t.ex. ha en bild av mig själv som volleybollproffs, en bild av mig själv som arkitekt, en bild av mig själv som trumpetare och en bild av mig själv som fransktalande. För att detta ska fungera behöver jag ha en vilja att förflytta mig från den plats där jag är idag till idealbilden, jag behöver vilja nå mitt mål.

Utöver detta *Ideal L2 Self* finns det två komponenter till i Dörnyeis modell. *Ought-to L2 Self* handlar om vad man tror att man bör göra för att leva upp till andras förväntningar. Det kan handla om betyg, förväntningar från vänner eller

föräldrar eller en önskan att passa in i ett sammanhang där vissa kunskaper förväntas. Den tredje komponenten är direkt kopplad till den formella undervisningssituationen, *L2 Learning experience*. Det kan handla om didaktiskt skickliga lärare med intresse för ämnet, läromedel, kursplaner, lektionsutformning eller något så enkelt som när på dagen lektionerna ligger.

Henry har i olika studier undersökt elevers motivation och självbild och funnit resultat som är viktiga för oss lärare att tänka till kring. När han studerat elever från år 4-6 har deras motivation varit mycket hög, för att senare avta. När han studerat en del av dessa elever igen i år 9 har motivationen sjunkit drastiskt. När det gäller självbilden finns en tydlig genuskillnad: flickorna hade starkare ideala L3-självbilder än pojkarna i samtliga grupper, och när de nått år 9 hade flickornas självbilder stärkts ytterligare, medan pojkarnas självbild försvagats (s. 175-176). Vi har ett generellt problem i svensk skola att pojkar presterar sämre än flickor och vi behöver fundera på varför och försöka hitta lösningar till problemet. Här ser vi alltså att flickorna redan från början siktar högre än pojkarna. Alltså måste vi sätta in starkare insatser för att höja pojkarnas motivation och för att inte tappa den under tiden de läser sitt språk.

En annan infallsvinkel på skillnaden mellan pojkar och flickor finns i artikeln *Motiverad för uppgiften? – Test-taker feedback ur ett genusperspektiv* av Lena Hedenbratt och Patrik Axelson. Där ser man att flickor bedömer uppgifters svårighetsgrad i relation till sin prestation, medan pojkar överskattar sin förmåga i högre grad. Läs gärna hela artikeln för mer detaljer. (s. 91-105)

Också Erik Cardelús lyfter fram genusproblematiken i sin avhandling *Motivationer, attityder och moderna språk*. Han noterar att flickor i högre grad fortsätter läsa språk medan pojkar

dominerar i gruppen som väljer att hoppa av språkstudierna, vilket påverkar synen på ämnet. (s. 163-164)

Även engelskans inflytande lyfts fram av Henry i *Tredjespråksinläring och motivation*. I en intervjustudie har han märkt av inte bara engelskans stöttande effekter i inläringssituationer, utan också att elever uttrycker att deras L3-självbild (tyska/franska/spanska) ses som något negativt i kontrast till L2-självbilden (engelska), då de är så mycket bättre på engelska. Den lärare som undervisat moderna språk det senaste årtiondet vet att det här stämmer.

Skolverket bidrar till forskningsöversikten i *Språksprånget*, inom modulen för muntlig språkfärdighet. Där kan man bland annat i skriften *Vilken roll spelar flerspråkighet och motivation för muntlig språkutveckling?* läsa om både Dörnyeis teorier och om begreppet *WTC, Willingness to Communicate*, "det begrepp som används i språkinlärningsforskning för att beskriva hur individen förhåller sig till de tillfällen som ges till muntlig interaktion på målspråket" (s. 4). WTC beskrivs då som en följd av motivation, man måste vara motiverad för att vilja kommunicera. Det är viktigt att vara medveten om att både sociala och individuella faktorer påverkar elevens WTC. WTC och motivation hänger tydligt ihop.

Den färskaste studien på ämnet kommer från Céline Rocher-Hahlin, vars avhandling *La motivation et le concept de soi : Regards croisés de l'élève et de l'enseignant de français langue étrangère en Suède* publicerades tidigare i år. Den är skriven på franska men har en sammanfattning på svenska och engelska, och denna forskning valde vi att inspireras av i vårt arbete.

Hur bemöter vi detta?

Hur gör vi då för att arbeta med detta? Hur hjälper vi eleverna att hitta den där självbilden,

att synliggöra den och att stötta dem på deras individuella resa mot målet? Vi behöver inkludera motivationshöjande övningar i vår undervisning. Henry tipsar om två böcker med konkreta tips: *Motivating Learning* av Hadfield och Dörnyei (2013) och *Capitalizing on Language Learners' Individuality: From Premise to Practice* av Gregersen och MacIntyre (2014).

Eftersom engelskan som L2 har en negativ effekt på elevens L3-självbild är det viktigt att lyfta fram bilden av eleven som en flerspråkig individ, menar Henry. Jag själv lyfter fram flerspråkigheten i min lärarvardag genom att så mycket som möjligt prata olika språk med mina kollegor när elever är närvarande. Jag hälsar på mina kollegor på franska, tyska, spanska och engelska i korridoren, jag deltar i samtalsövningar på spanska på språkcafét, jag hjälper till med franskaläxan på studietiden och jag ser till att verkligen ta mig tid att prata på målspråket med mina kollegor. Alla språklärare behärskar inte alla språk, men några fraser kan många, och i de fall man har kollegor som pratar samma språk, eller om man kanske har en kollega som undervisar i ett helt annat ämne men som behärskar språk, lyft gärna fram detta inför eleverna. Flerspråkighet ska vara en styrka, och om jag kunnat lära mig så många språk så kan eleverna också det.

Henry lyfter också fram att den språkliga identiteten kan vara något positivt, något som gör eleven unik. När jag pratar tyska med mina elever i korridoren förstår inte deras kompisar alltid det, och då har vi något eget, något som de inte får vara med om. Denna identitet behöver vi bygga till en styrka. Henry vill också betona att det bygger på elevens egna val att det är just detta språk som läses. Här får vi dock lägga in en brasklapp för alla de elever som av olika anledningar inte fått läsa det språk de helst ville läsa, en situation som tyvärr kommer bli allt vanligare när nu allt fler huvudmän väljer

att enbart erbjuda två skolspråk i grundskolan av besparingsskäl. En katastrof för Sverige som språknation och en personlig katastrof för eleven som inte får utveckla den språkliga identitet hen börjat visualisera som sitt L3-jag.

Vi möter i Sverige idag enligt Henry två huvudsakliga utmaningar: «(1) den begränsade tillgången till autentiska möten med målspråket/målspråkstalare, och (2) uppfattningen bland elever och andra att man i Sverige har goda kunskaper i engelska och kommer långt med den samt att man aldrig kommer att kunna uttrycka sig med samma flyt på tredjespråket och därför heller inte behöver ta tredjespråksinläringen på så stort allvar» (s. 180). Det första problemet kan vi bemöta genom digitala kanaler till viss del, vi kan tipsa om serier och filmer, om podcasts, om att ställa in olika medier på målspråket för att väva in det i vardagen etc. Gällande det senare problemet anser Henry att vi behöver lyfta diskussionen om L2s möjligheter som stöd, men också om strategier i L3-inläringen där L2 inte är involverat. Han lyfter också fram att «flerspråkiga människor ofta har olika slags kompetenser i sina språk och att detta att vara flerspråkig inte nödvändigtvis innebär att man är lika bra på samtliga sina språk.» (s. 182) När lyfte du senast detta med dina elever?

Motivationsuppgifter i klassrummet

I klassrummet har vi valt att plocka in filmer från målspråksländer, att lyfta flerspråkigheten med hjälp av valda delar av Europeisk Språkportfolio och andra mindre övningar. Vi valde också att genomföra större uppgifter på lektionstid, där alla tog avstamp i forskningen.

Eleverna i år 7 fick planera resor för språkgruppen till ett målspråksland. De fick söka information och använda sig av tidigare erfarenheter för att skapa en så inspirerande resa som möjligt. Planen presenterades på en affisch som visades upp för övriga elever i skolan. Att föreställa sig

hur man följer med tyska ungdomar i skolan eller besöker ett museum tillsammans med spanska ungdomar hoppas vi ska kunna leda till ökad vilja att kommunicera, WTC.

Eleverna i år 8 spenderar mycket tid på internet och här valde vi att koppla in deras egna intressen, vilket Henry tipsar om (s. 183). De fick leta efter personer att följa på målspråket på olika sociala medier. Det kunde vara musiker, idrottspersoner, skådespelare, youtubers eller något annat. De delade med sig av sitt tips på en affisch som visades upp så att andra elever kunde se och inspireras.

År 9 har fullt fokus på framtiden genom gymnasievalet, så här valde vi att blicka framåt. Vi inspirerades av Céline Rocher-Hahlins uppgift som låg till grund för den första undersökningen till hennes avhandling om motivation i franska. Uppgiften återfinns på sidan 288 i hennes avhandling. Här är tanken att eleven ska försöka visualisera en framtida situation där hen befinner sig i ett målspråkland och skriva ett brev hem och berätta om sin vistelse. En viktig pusselbit i övningen är att hitta situationer som man inte skulle kunnat uppleva ifall man inte hade behärskat språket. Språk öppnar dörrar, det vet vi lärare, och det önskar vi förmedla till våra elever. Denna övning tänker vi syftar till att stärka bilden av sitt L3-self, alltså idealjaget som språkanvändare.

Reflektion

Hur väl de här projekten landar hos våra elever är svårt att säga. Vi valde att inleda terminen med en enkel enkät om motivation och ska följa upp denna med en slutenkät, men denna är i skrivande stund inte genomförd. Flera lärare har upplevt ökat engagemang hos vissa elever, särskilt hos elever som tidigare uttalat bristande engagemang. Den här sortens frågor är inget vi

fixar till på en vecka, det här är ett långsiktigt arbete och uppgifterna ovan är bara pusselbitar i en mycket komplex helhet. Jag hoppas att jag lyckats väcka några tankar hos dig som läsare som kanske gör att elevernas motivation får lite mer uppmärksamhet under det läsår som kommer.

Referenser

Henry, A (2016). *Tredjespråksinläring och motivation*. I C. Bardel, Y. Falk, C. Lindqvist (Red.) *Tredjespråksinläring* (s. 165-188). Lund: Studentlitteratur.

Rocher Hahlin, Céline (2020). *La motivation et le concept de soi : Regards croisés de l'élève et de l'enseignant de français langue étrangère en Suède*, Études romanes de Lund. Doktorsavhandling. (För uppgiften jag inspirerats av, se s. 288.)

Cardelús, Erik (2016). *Motivationer, attityder och moderna språk*. Doktorsavhandling, Stockholms universitet, Institutionen för språkdidaktik.

Hedenbratt, L och Axelsson P (2018). *Motiverad för uppgiften? – Test-taker feedback ur ett genusperspektiv*. Erickson, G. (Red.) Att bedöma språklig kompetens. Rapporter från projektet Nationella prov i främmande språk. (s. 91-105) RIPS-rapport nr 16. Göteborgs universitet.

Donoso, A. Henry, A. Österberg, A (2018) *Vilken roll spelar flerspråkighet och motivation för muntlig språkutveckling?* Språksprånget: Muntlig språkutveckling. Skolverket.

MIA SMITH är förstelärare i engelska och tyska på Vallhamra skola i Partille. Mia är engagerad i Språklärarnas riksförbunds lokalförening i Västra Sverige samt är ämnesspanare för Lärarnas Riksförbund. 2020 belönades Mia med Kungliga Vitterhetsakademiens lärarpris.

